

אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.

אם אשכחך ירושלים: היסטוריה או הלכה??

במבט ראשון, נראה שפסוקים אלו בתהלים מתארים אירוע היסטורי, שקרה בזמן שנבוכדנצר הגלה את תושבי יהודה וירושלים לבבל. הגולים התבקשו לשיר ולנגן משירי ציון לפני העבודה זרה של הבבלים. הגולים, ובמיוחד הלויים קטעו את בהונות ידיהם ותלו כינורותיהם על עצי הערבה שעל גדות נהרות בבל, ולא שיתפו פעולה. "איך נשיר את שיר ה' על אדמת ניכר." הם נשבעו שלא ישכחו את ירושלים, ואמרו, "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי."

כשמתעמקים בפסוקים אלו, אנו מבינים שיש פה יותר מסיפור היסטורי. הפסוק "אם אשכחך ירושלים" הוא ביטוי של מצווה, שבועה של נאמנות לירושלים. יש כמה ענינים שהתורה מצווה אותנו לזכור ולא לשכוח. "שש זכירות" או "עשר זכירות" מופיעות בסידורים לאחר גמר תפילת שחרית. בסידורים בנוסח אשכנז – "שש זכירות" ובנוסח עדות המזרח "עשר זכירות". יש שיטה אחת בראשונים שיש מצווה מדאורייתא לומר פרשת מחיית עמלק בכל יום, לא בציבור ולא מתוך ספר תורה, אך כל יום. רבי אלעזר אזכרי, בעל ספר ה"חרדים" מונה בין הזכירות האלו את מצוות אמירת "אם אשכחך ירושלים.. בכל יום, שזוהי חובה מדברי סופרים. יותר מסיפור היסטורי, הפסוקים האלו מלמדים אותנו הלכה, דין, להזכיר את ירושלים כל יום ויום.

ועוד,

הגמרא תענית אומרת שבתענית דרבנן, כשיש למישהו יום טוב דרבנן שנופל ביום צום דרבנן, מותר לבעל שמחה לשבור את צומו ולאכול אחרי חצות. הריטב"א שואל, מהו הדין של חתן שהוא באמצע שבעת ימי המשתה בשבעה עשר בתמוז? מנהג ישראל הוא לא להתחתן בשלשת השבועות של "בין המצרים", אך אין כל בעיה להתחתן יום לפני שבעה עשר בתמוז. ככה צום שבעה עשר בתמוז יכול לצאת באמצע שבעת ימי המשתה. ונגיד שהצום הוא גם נדחה. האם מותר לחתן לשבור את הצום ב"ז תמוז? לפי הריטב"א אסור. הלא כתוב בפסוק "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני.. אם אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", מילים אלו מתייחסות לחתן. "ראש שמחתי" אינו מתייחס לסנדק ביום ברית מילה, מותר לו לשבור את צומו לאחר חצות. "ראש שמחתי" הכוונה לחתן בשבעת ימי המשתה שחייב להשלים את התענית. יש עוד מצוות השייכות ל"אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", לחתן. חתן חייב לשם אפר מקלה. לפי הריטב"א, מותר לסנדק לשבור את צומו אחרי מנחה בצום נדחה, אפילו בתשעה באב, ושבעה עשר בתמוז (לפי הריטב"א ולפי המגן אברהם רק כשהוא נדחה, ולפי הגר"א גם כש"ז תמוז לא נדחה) אבל לחתן אסור, יש מצווה מיוחדת של "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי."

ככה, פסוקים אלו אינם רק אזכור של סיפור היסטורי, שמספרים מה עבר על גולי בבל, איך שנשבעו לא לשכוח את ירושלים. אלא מכאן שיש מצווה להידבק בשבועה תמיד ולא לשכוח את ירושלים. ולפי ה"חרדים", גם יש חיוב על כל יהודי לומר את הפסוקים בכל יום.

לפי זה, מתאים לבדוק את פסוקים אלו מפרספקטיבה הלכתית. יש כמה שאלות שמתעוררות.

מצוות זכירת ירושלים – מהו מקורה בתורת משה?

שאלה ראשונה. יש כלל, אין נביא רשאי לחדש דבר, להמציא הלכות חדשות. (איך זה יכול להיות?) תפקידו של הנביא הוא לחזק את קיום מצוות התורה. המילים האחרונות של מלאכי, שהוא מאחרון הנביאים הם "זכרו תורת משה". אסור לנביא לחדש דבר. הרמב"ם פוסק שאם נביא מחדש מצווה בשם ה', אלא אם כן שזה בהוראת שעה, הרי הוא נביא שקר!

הגמרא בזבחים דף י"ח: אומרת: דאמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו (יחזקאל מ"ד ט) כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי (לשרתני) עד שבא יחזקאל מנלן אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא

יש מצוות שמפורשות בדברי קבלה (בדברי נביאים), אבל מקורן בתורה. אז הן דאורייתא. יכול להיות שמצווה שמפורשת בדברי קבלה (בדברי נביאים) היא מצווה שאיננה כתובה במפורש בתורה אבל היא נלמדת דרך המידות שהתורה נדרשת בהן. ויש מצב שמצווה מדברי קבלה מצהירה על הלכה למשה מסיני, למשל, המצווה של "וקראת לשבת עונג לקדש ה' מכוּבד". אומר ה"יראים", מצות עונג שבת *הילכתא גמירי לה ואתא ישעיה ואסמכיה אקרא דכ' וקראת לשבת עונג וכו' - כיבוד ועונג שבת אלו הן מצוות שמפורשות בדברי קבלה והן לא מפורשות בתורה. אבל זה הילכתא גמירי לה ממש מסיני. הרי מה שאומר ה"יראים" לגבי מצוות עונג שבת שייך גם למצוות "אם אשכחך ירושלים".*

ברור לנו לפי ה"יראים" והריטב"א ש"אם אשכחך ירושלים" אינו רק סיפור היסטורי אלא יש פה אזכור של הלכה. חייב להיות לה מקור בתורה, אם לא אזכור מפורש, אז מרומז או הלכה למשה מסיני. השאלה היא איפה המקור בתורה לשבועה הזאת?

בפרשת בחוקתי, בסוף התוכחה כתוב, וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר: (ויקרא כו) "והארץ אזכור", אומר התורה כוהנים, מלמד שברית כרותה לארץ.

חוץ מברית ראשונים, עם האבות עם אברהם, עם יצחק ועם יעקב, יש ברית הארץ. זה דורש הסבר. הרי ברית הוא חוזה, הסכם בין שני צדדים. בברית הראשונים, שני הצדדים הם הקב"ה וכלל ישראל. בברית האבות הצדדים הם הקב"ה והאבות כאבות-מנהיגים ונציגים של האומה. אך יש עוד ברית, "והארץ אזכור", ברית כרותה לארץ.

לא ברית עם האבות – אלא ברית אבות, שחובה עלינו להתנהג בזעיר אנפין כמו האבות

רוב הבריתות המוזכרות בתורה הם דו-צדדיים. רב שמשון רפאל הירש שואל, מדוע לא כתוב וזכרתי את בריתי עם יעקב, עם יצחק ועם אברהם? אין פה ברית עם האבות כיחידים. יש פה יותר, יש ברית-יעקב, ברית-יצחק וברית-אברהם. צריך להרחיב. היות וזו ברית והסכם דו-צדדי, יש הבטחות מצד הקב"ה עד סוף כל הדורות:

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי-גַר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. יָד וְגַם אֶת-הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרַי-כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל. – הנה הבטחת הקב"ה

טו ואתה תבוא אל-אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה- עוד הבטחה

טז ודור רביעי ישבוו הנה כי לא-שלם עון האמרי-עד-הנה. – עוד הבטחה

יח ביום ההוא כרת ה' את-אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את-הארץ הזאת מנהר מצרים עד-הנהר הגדל נהר-פרת. יט את-הקיני ואת-הקנזי ואת הקדמני. כ ואת-החתי ואת-הפרזי ואת-הרפאים. כא ואת-האמרי ואת-הקנעני ואת-הגרגשי ואת-היבוסים. – עוד הבטחה מאד מפורטת, זוהי ברית אברהם.

ברית יצחק: "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה, והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך" בראשית כו,ג

ומה עם ברית יעקב?

והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך וא-לקי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך. יד והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונבךכו בך כל-משפחת האדמה ובזרעך. טו והנה אנכי עמך ושמרתיו בך כל אשר-תלך והשבתיך אל-האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם-עשיתי את אשר-דברתי לך. –

אלו הבטחות מצד הקב"ה. ומה עם הצד השני? כל ילד יודע שהסכם יש לו שני צדדים. התורה מפורטת את ההבטחות של הקב"ה. הקב"ה הבטיח והקב"ה יקיים את הבטחותיו בלי שום ספק. אך מה עם ההבטחות מהצד השני? ההסכם והבטחות עם ישראל היא להמשיך ולהתנהג לפי המידות של האבות. החלק של עם ישראל בבריתו של אברהם הוא להתנהג כמו אברהם אבינו, החלק שלנו בברית של יצחק הוא להתנהג כמו יצחק אבינו, והחלק שלנו בבריתו של יעקב הוא להיות קצת כמו יעקב אבינו, בזעיר אנפין, ללכת בדרכו של יעקב אבינו. לכן כתוב וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אצלר והארץ אצלר. לכן לא כתוב וזכרתי את בריתי עם יעקב ועם יצחק ועם אברהם. "בריתי יעקב" ו"בריתי יצחק" ו"בריתי אברהם" הוא התיאור וההגדרה של הברית, זהו תיאור המחויבות של עם ישראל בברית, להיות בזעיר אנפין כמו אברהם אבינו, כמו יצחק אבינו וכמו יעקב אבינו. ליעקב היו שתי שמות, שם יעקב, על שם וידו אוחזת בעקב אחיו, הוא עוקב אחרי אחיו עשו ולא עוזב אותו, עד שבסוף הקב"ה משנה את שמו לישראל "כי שרית עם א-לוקים ועם אנשים ותוכל". לפי תרגום אונקלוס, ה"עם" הראשון פרוש לפני א-לוקים, ה"עם" השני פרושו – נגד אנשים. השם יעקב מסמל המאבק נגד אנשים לפני ה'. הפירוש הוא שבענייני רוחניות, אמונה ומוסר, יעקב נאבק ולא נכנע. אך בענייני החומר וגשמיות, יעקב אינו נאבק, הוא מפגין גמישות ומוכנות להתפשר. בעניינים הקשורים לחברה, יעקב אינו מרפה, הוא עוקב אחרי עשו. עשו אינו מרוצה, מנסה להפטר ממנו, אך יעקב לא מקשיב, ידו אוחזת בעקב אחיו ומחפש להשתלב בעניינים של טובת הכלל, גם של יהודיים וגם של אינם-יהודיים. אך בעניינים רוחניים, הגישה איננה של "ידו אוחזת בעקב עשו" אלא ישראל, שנאבק על ענייני אמונה ומוסר ואינו מרפה ואינו מתפשר. במסירות ונחישות והקרבה.

כל העולם מעבר אחד ואברהם בעבר השני. "כי שרית עם א-לוקים ואנשים ותוכל". בענייני הרוח, יש להיאבק ולא להיכנע ללחץ של אומות העולם ויהודים מתבוללים. לא לזוז מילימטר. יש להתפשר בעניינים הגשמיים, אך בעניינים הרוחניים אין פשרות, אין פשרות "למען השלום". ככה אמר זכריה הנביא לשבי בבל, מצבם היה די דומה למצבינו היום. "האמת והשלום אהבו", יחד עם השלום, חייב להיות אמת. האמת חייבת להתקדם לשלום. אם האמת איננה מתקדמת את השלום, אזי כל השלום בטל, אין שלום.

לכן כתוב "וזכרתי את בריתי יעקוב", ולא כתוב בריתי עם יעקוב. לפי האישיות של יעקב, מצד אחד לחפש שיתוף פעולה והשתלבות, וידו אוחזת בעקב עשו", להשתתף עם אומות העולם בעניינים הקשורים לרווחת העולם והאנושות כולה. אך בעניינים רוחניים אין פשרות. "ושריתי עם א-לוקים ואנשים..", כשלא עושים פשרות, אז "והתוכל".

והארץ אזכור-ברית כרותה לארץ

"והארץ אזכור", אין הפירוש שהקב"ה כרת ברית עם הארץ. הארץ איננה בעלת בחירה חפשית לקחת חלק בברית. הצד השני של כורת הברית הוא כלל ישראל. הקב"ה הבטיח את הארץ לעם ישראל. עם ישראל חייבים להיות מסורים לארץ ישראל. הרי זה הסכם דו-צדדי. אמרנו שהפסוקים "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" אינם רק סיפור היסטורי, אלא מלמדים אותנו הלכה, מצווה. ואין נביא רשאי לחדש דבר, זאת אומרת שמצוה זו, שנהיה נאמנים ושלא נשכח את ירושלים, נזכרת בברור בתורה או נרמזת על פי שלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם, או על פי מסורה של תורה למשה מסיני.

מצווה זו נרמזת בדברי הפסוק "והארץ אזכור", כפי הדרשה של התורה כוהנים, "מלמד שברית כרותה לארץ". יש ברית דו-צדדי בין הקב"ה וכלל ישראל. הקב"ה מבטיח את ארץ ישראל. בהתחלת ספר דברים נאמר, "וְרָאָה נְתַתִּי לְפָנֶיכֶם אֶת הָאָרֶץ בָּאוּ וְרָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם וְלִזְרַעֲם אַחֲרֵיהֶם." זהו החלק של הקב"ה בברית.

ומה החלק של עם ישראל? חלקם של עם ישראל אינו מפורט בתורה. אך יש גמרא בכתובות ק"א שמדברת על שלשה שבועות שהשביע הקב"ה את עם ישראל ואת אומות העולם. שלשת השבועות נלמדים מהפסוק בשיר השירים שחוזר על עצמו 3 ה נשאר

"השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות, או באילות השדה, אם-תעירו ואם-תעוררו את-האהבה, עד שתחפץ"

שלוש שבועות הללו למה? אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימדדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את אומות העולם שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי.

לפי ר' לוי יש לא רק שלשה אלא ששה שבועות, שנלמדים מכפל הלשון בפסוקים אלו בשיר השירים, "אם-תעירו ואם-תעוררו את-האֶהָבָה, עַד שֶׁתִּחַפֵּץ". שלשה פסוקים דומים, וכולם עם כפל לשון של "אם תעירו ואם תעוררו", ככה $6=2 \times 3$, יש ששה שבועות, זאת אומרת שלשה שבועות נוספים:

שש שבועות הללו למה תלתא – הני דאמרן; אינן – שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לאומות העולם.

מה פרוש "שלא ירחיקו את הקץ"? רש"י מסביר, שלא ירחקו את הקץ – בעוונם. מה פירוש, על איזה עוונות מדובר?? הרי אין צורך להביא פסוק משיר השירים שעלינו לשמור את מצוות התורה, שמירת שבת, טהרת המשפחה, הלכות טריפות. רש"י מדבר פה על מצווה הקשורה לארץ, דהיינו להימנע ממעשים שיגרמו להרחקת הגאולה. כוונת רש"י היא לעוון שנוגע בקץ עצמו, כמו שכתב המהרש"א שבימי עזרא הייתה ראויה לבוא גאולה נצחית, אלא שלא עלו כולם. על זה באה שבועה זו, שאם תימצא שעת הכושר לעלות ברישיון אומות העולם, שיעלו כולם. הקב"ה הבטיח שארץ ישראל שייכת לעם ישראל. זוהי הזכות שלנו לארץ היום!!

אם יש ספק בענין, הנה דברי המדרש על הפסוק "רְאֵה נָתַתִּי לַפְּנִיכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּאוֹ יְרֵשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשַׁבַע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם וּלְזָרְעָם אַחֲרֵיהֶם."

רבי אומר לתת להם - אלו עולי בבל,
ולזרעם - אלו בניהם,
אחריהם - אלו ימות המשיח

לפי המדרש, במילים "לתת להם" הכוונה לירושת הארץ שהתקיימה בעולי בבל, בזמן בית שני. במילה "אחריהם" הכוונה שתהיה בעזרת ה' ירושת הארץ בימות המשיח, במהרה בימינו. אבל מופיעה פה משהו בין לבין, תקופה שתבוא אחרי תקופת בית שני ולפני ימות המשיח, "ולזרעם" אלו בניהם! מתי לאורך כל דורות התקיימה ירושת ארץ ישראל אחרי תקופת בית שני? אף פעם לא היתה ריבונות ליהודים בארץ ישראל אחרי חורבן בית שני?! חייבים לומר שהמדרש התכוון לימינו, למדינת ישראל. הגויים הפרו את השבועה שלא לשעבד את ישראל יותר מדי – בזמן השואה, שנחשבת רצח עם הגדול ביותר בהיסטורי האנושות. ולכן זה משחרר אותנו מהשבועה לא לעלות בחומה. זה הלכה פסוקה בשולחן ערוך לגבי שבועות הדדיות. אבל זה לא רק משחרר אותנו מהשבועה לא לעלות בחומה. אלא אז הברית הכרותה על הארץ מחייבת אותנו להקים ריבונות שלנו בארץ ישראל. וגם השבועות עצמן מחייבות אותנו להקים ריבונות שלנו בארץ ישראל. שהרי כלול בשבועות אלו לא להרחיק את הקץ. אבל זה לא אומר שהקץ בשלימותו כבר הגיע. אלא זה נשאר תמונה מאוד מורכבת של שבועות הדדיות. ועוד, שהקמת מדינת ישראל אושרה (באופן ניסי נגד כל הסכויים!!) על פי החלטת רוב באו"ם וככה לא מרדנו באומות העולם.

איך ייתכן שהקב"ה הביא ישועה לעם ישראל על ידי בן גוריון?

בספר מלכים ב יד מסופר, בְּשַׁנַּת חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה לְאַמְצִיָּהוּ בֶן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ יִרְבֵּעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן אֲרָבָעִים וְאַחַת שָׁנָה. וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' לֹא סָר מִכָּל חַטֹּאוֹת יִרְבֵּעָם בֶּן נְבֻט אֲשֶׁר הִחְטִיֵּא אֶת יִשְׂרָאֵל. ירבעם בן יואש לא היה יותר דתי מבן גוריון. הוא עשה הרע בעיני ה' והחטיא את כל ישראל. ובכל זאת, "הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אֵל-לְקִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד עֲבָדוֹ יוֹנָה בֶן אֲמִתִּי הַנְּבִיא אֲשֶׁר מָגַת הַחֶפֶר". יש מחלוקת בירושלמי חלה ב א; רבי חנניה ורבי מנא חד אמר קלמה שפיבש יהושע פיבש זה. וחרנה אמר יותר ממה שפיבש יהושע פיבש זה.

איך זכה ירבעם בן יואש להחזיר לעם ישראל את גבולות הארץ? הרי הוא היה חוטא ומחטיא את הרבים?? איך זה ייתכן? הקב"ה בחר בירבעם בן יואש להרחיב גבולות א"י יותר ממה שכבש יהושע?

התשובה:

פי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד, ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל. ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים, ויושיעם ביד ירבעם בן יואש.

זוהי שאלה טובה, היו כאלו שהסבירו שב1948 בקום המדינה, בן גוריון הוביל את תהליך הקמת המדינה בגלל ששומרי התורה לא הבליטו את עצמם בענין חבת הארץ. לדאבוננו, זו הייתה המציאות. אך מה היה בתקופת הרמב"ן, מדוע הוא לא זכה להקים יישוב יהודי עם ריבונות? מה עם תלמידי הגר"א ותלמידי הבעל שם טוב?? כולם מסרו נפשם להגיע לארץ ולא זכו להקים מדינה.

הרמב"ן לא נבחר ע"י ההשגחה העליונה להיות מנהיג של מדינה יהודית בארץ ישראל, והסיבה היא שבימי הרמב"ן, לא הייתה סכנה קיומית לעם ישראל, הקמת מדינה לא הייתה הכרחית להישרדותו של העם היהודי. 1948, אחרי השואה, מאות אלפי יהודים שומרי תורה ומצוות עזבו את התורה. הייתה סכנה קיומית פיזית וגם רוחנית לעם ישראל.

שאלתי את אמא שלי, הרבנית פעשא זיכרונה לברכה, אשה גדולה עד מאד, אבל בן גוריון?? למה לא איש מאמין, לכל הפחות חובש כיפה כראש ממשלה?? היא ענתה שעולם התורה לא היתה לה מספיק מסירות נפש בעד ארץ ישראל. האם זו הסיבה? אינני יודע, קשה לדעת, במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור..

ככה אנו רואים שהקב"ה הביא ישועה דרך ירבעם בן יואש שהיה דומה במעשיו לירבעם בן נבט, ויש אומרים שיותר ממה שפיבש יהושע פיבש זה.

זהו הפשט בפסוקים אִם-אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לֶחֶפִי אִם-לֹא אֲזַכְּרֶנִּי אִם-לֹא אֶעֱלֶה אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי: לפי ה"חרדים", לפי הריטב"א, יש פה הלכה. חייב שיהיה איזכור מפורש או מרומז בתורה. יש איזכור, בדברי הפסוק "והארץ אזכור", מלמד

ברית כרותה לארץ. איזו ברית? שהקב"ה הבטיח לנו את הארץ. ומה חלקינו בברית הארץ? בברית ראשונים, החלק שלנו הוא לקיים את התורה. ובברית הארץ, חלקינו הוא להיות נאמנים לארץ ישראל.

כולם שואלים, הרמב"ם אינו מזכיר את מצוות יישוב הארץ במנין המצוות? הרמב"ם כן מזכיר את חשיבות יישוב הארץ בהלכות מלכים. האם זוהי רק מצווה דרבנן? אם כן, היינו צריכים למצוא איזשהו שלב בזמן שתקנו אותה, כמו מצוות נטילת ידיים שתקנוה שלמה ובית דינו. כל תקנה יש שלב מאד ברור מתי תקנו אותה. ומצוות יישוב הארץ היא מצווה כל כך גדולה, "מלמד שמצוות יישוב הארץ שקולה כנגד כל המצוות.

לפי הרמב"ן מצוות יישוב ארץ ישראל נלמדת מדברי הפסוק "וירשיתם אתה וישבתם בה" (דברים יא לא). לפי הרמב"ם המצווה לא נלמדת מהפסוק הזה, אלא מברית הארץ! אנחנו התחייבנו להיות נאמנים לארץ, בברית הכרותה לארץ "והארץ אזכור". והרמב"ם אינו מונה את הבריתות כחלק מהמצוות. הוא רק מונה את המצוות, לא את הבריתות. אך מי שאינו נאמן לארץ ישראל, עובר על שבועת הארץ, "אם אשכחך ירושלים תשכח מיני", שזה חלק בלתי נפרד מברית הארץ.

נכון שהפסוק בתהלים מדבר על ירושלים, "אם אשכחך ירושלים.. ולא את ארץ ישראל. אך אומר הזוהר שכל ארץ ישראל כלולה בירושלים.

אם אשכחך ירושלים תשכח מיני – לא קללה אלא שבועה

מהו הפשט בפסוקים אִם-אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח מִיָּמַי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻפֵי אִסְלָא אֲזַכְרֶכִי אִסְלָא אֶעֱלֶה אֶת־יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי? יש איסור דאורייתא, אסור לאדם לקלל את עצמו! הגולים לבבל לא קיללו את עצמם אלא יש פה לשון שבועה. הגמרא בשבועות דף ל"ו אומרת שלשון קללה יכול להיות לשון שבועה. "ארור בו נידוי בו קללה בו שבועה ב" כששאל אמר "ארור האיש אשר יאכל .." הוא לא התכוון לקלל אלא להשביע. המילים אִם-אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח מִיָּמַי של גולי בבל אינן לשון של קללה אלא לשון של שבועה. למה התבטאו ככה?

אני עברתי שיתוק מוחין בצד הימני של המוח שהשפיע על הצד השמאלי של גופי. כתבתי מאמר כמה ימים לאחרי שחליתי. תיארי איך שהיה חסר תחושה ביד השמאלית וברגל השמאלית, כשהייתי שם את ידי השמאלית על ידי הימנית, היתה לי הרגשה כאלו אבן כבדה נחתה על ידי הימנית. כאלו היד הימנית לא הכירה את היד השמאלית. התחושה בצידי השמאלי ברוך ה' חזרה אך לא לגמרי לטווח הנורמלי. ככה בימים הראשונים, אחרי שחלה, לא הייתי מודע בצורה חושית לצידי השמאלי. בשכל כן אך בחושים לא. היתה לי תחושה כאלו ח"ו אין לי צד שמאלי. כשיד שמאל נגעה בימנית, התחושה היתה שיש גוף זר שפולש ומפריע לצד הימני! ככה מרגישים בני אדם שעוברים אירוע מוחי ר"ל.

ככה היא ההרגשה גם למי שעבר שיתוק בצד השמאלי, הצד הדומיננטי של המוח, יוצא שאין לו מודעות חושית בצידי הימין של גופו. זה גם פוגע ביכולתו לדבר, כוח הדיבור והתקשורת שלו ייפגע, "תשכח מיני" וגם "תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי.."

זהו הפשט של אִם-אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח מִיָּמַי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻפֵי אִסְלָא אֲזַכְרֶכִי אִסְלָא אֶעֱלֶה אֶת־יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי. זה לא קללה חס ושלום. כנסת ישראל מצהירה שאם נשכח את ירושלים, אנו מאבדים את החיבור ליד הימין של גופינו הקולקטיבי. ירושלים היא הצד הימין המוביל, יד ימינו של העם היהודי. איך יתכן שיש כאלו שמוכנים למסור את ירושלים ואת חלקים של הארץ בידי אויבינו? התשובה היא שאנשים כאלו הם בעצם במצב של שיתוק ושבע רוחני. הם אינם מודעים לחשיבות של ירושלים לנצחיות של ישראל. הם מרגישים שיהודה ושומרון הם כמו אבן כבדה שיושבת על העם היהודי. ומתביישים. אלו אנשים עם נזק רוחני בצדו השמאלי של המוח, שמשתיק את הצד הימני של הגוף. אִם-אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח מִיָּמַי. הנצח – זו ירושלים. מי שיש לו "שיתוק רוחני" מתבייש מירושלים, כאבן כבדה שיושבת עליהם. ירושלים היא יד ימינו של עם ישראל.

ירושלים – קודם יראה ורק אחר כך שלום

אחד מחסידי אומות העולם אמר לי שהוא אינו מבין איך יש רבנים יהודים המוכנים למסור את ירושלים והגדה המערבית, אלו הם גבולות ההגנה של המדינה! מסירתם הינה בגדר התאבדות!! אך יהודים אלו לא אכפת להם, הרי יש להם שיתוק רוחני ומרגישים שהיד הימנית של עם ישראל היא כמו אבן כבדה שמכבידה ומשמיצה אותנו בעיני השרים והמלכים של אומות העולם.

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה, אַבְרָהָם קָרָא אוֹתוֹ יְרָאָה, שְׁנַאֲמַר: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יְרָאָה. שֵׁם קָרָא אוֹתוֹ שְׁלֹם, שְׁנַאֲמַר) בראשית יד, יח: (ומלְכֵי צֶדֶק מְלָךְ שְׁלֹם, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם קוֹרָא אֲנִי אוֹתוֹ יְרָאָה פְּשֵׁם שְׁקָרָא אוֹתוֹ אַבְרָהָם, שֵׁם אָדָם צְדִיק מְתָרְעָם, וְאִם קוֹרָא אֲנִי אוֹתוֹ שְׁלֹם, אַבְרָהָם אָדָם צְדִיק מְתָרְעָם, אֶלָּא הֲרִינִי קוֹרָא אוֹתוֹ יְרוּשָׁלַיִם כְּמוֹ שְׁקָרָאוּ שְׁנִיָּהֶם, יְרָאָה שְׁלֹם, יְרוּשָׁלַיִם. מה הפשט? יש ירושלים של מעלה וירושלים של מטה. שם רצה שירושלים תיקרא בשם שלום, ואברהם רצה שתיקרא שמה של ירושלים - יראה, המקום שהשכינה רואה את הכל, והיא נראית על ידי הכל. כשעם ישראל בארץ ישראל מכיר את חשיבותה של ירושלים, זה משפיע על כל היהודים בעולם. וכשכל העם היהודי מכירים בחשיבותה של ירושלים, זה משפיע על כל אומות העולם. אך צריכים לפקח עיניים. בירושלים אפשר לראות את פותחים עיניים. זהו נצח, השכינה רואה את כולם. ככה אברהם אבינו רצה שירושלים תיקרא. איך אפשר לצפות שאומות העולם יפקחו עיניים אם היהודים בעצמם אינם עושים כן!

שם רצה לקרא את ירושלים "שלם". אך שלם אין פירושו וויתור וכניעה. ירושלים מקום השכינה והקדושה. דוד שילם לארונה היבوسی וַיִּתֵּן דָּוִד לְאַרְנֹן בְּמָקוֹם שְׁקָלִי זֶה־בְּמִשְׁקַל נֶשֶׁשׁ מֵאוֹת, חמישים שקל מכל שבט. שילמנו כסף מלא. אם יש אופציה בלי כח, עדיף. אך ב76' הותקפנו ע"י שש מדינות ערביות!! אי אפשר לוותר על חלקים מארצנו עבור שלום, זה לא עבור שלום, זה ויתור ונסיגה מתוך חולשה וכניעה ופחד!

שלום שהולך יד ביד עם שלימות, הגשמה עצמית והגנה עצמית זה שלום אמיתי. מפני ששלום של ירושלים הוא גם במובן של שלימות. אך שלום בלי הגשמה עצמית והגנה עצמית הרי זה אסון לאומי ואסון לאנושות כולה. הקמת מדינה פלסטינאית חס ושלום יביא למלחמת עולם, השמדת העולם!!